

Het kruislabyrint

Het kruislabyrint

Een zoektocht naar God

André F. Troost

Boekencentrum

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Bram Dijkstra Geuze / Vernuftige Werken

Omslagfoto: Sjouke Dijkstra

Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN paperback 978 90 239 2889 8

ISBN e-book 978 90 239 2890 4

NUR 703

© 2017 Uitgeverij Boekencentrum, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1. De twijfel	13
2. De duinpan	19
3. De moslim	29
4. De begeerte	37
5. De ketter	45
6. De reis	55
7. De openbaring	63
8. De bioloog	79
9. De oerknal	91
10. De brandstapel	99
11. De mythe	109
12. De bril	115
13. De kathedraal	123
14. De power	135
15. De Reformatie	145
16. De gnostiek	153
17. De eenheid	163
18. De sleutel	171
19. De maagd	181
20. De godenzoon	189
21. De keizer	197
22. De hymne	205
23. De leidraad	217
24. De bestemming	227
25. De zon	239
26. De beslissing	247
27. De hanger	263
Eindnoten	277
Register van bijbelplaatsen	281

Uw troon is voor eeuwig en altijd, o god,
de scepter van het recht is uw koningsscepter,
u hebt gerechtigheid lief en haat het kwaad.
Daarom heeft God, uw God, u gezalft
met vreugdeolie, als geen van uw gelijken.

Psalm 45:7,8 – De Nieuwe Bijbelvertaling, 2004

Voorwoord

Dit boek is een mengeling van feit en fictie – een bijbelstudie, omlijst door een geromantiseerd tafereel: de laatste werkweek van een bijna emeritus predikant in zijn kleine gemeente aan de kust.

Wie meent in dit boek iemand te herkennen, vergist zich. Dat neemt niet weg dat de hoofdrolspeler in dit boek en ondergetekende wel wat op elkaar lijken...

Hoe dan ook, de belangrijkste geloofsworsteling die in dit boek beschreven wordt, is volledig authentiek. De kernvraag in dit boek was jarenlang ook de mijne: hoe kan Jezus God zijn?

Anders dan mijn fictieve collega ben ikzelf wel gehuwd, vader en grootvader, en diende ik meer dan één gemeente: ik was enige tijd jeugdwerkpredikant in de classis Heusden, tevens voor bijstand in het pastoraat te Doeveren, en werd later predikant in Asperen, Ermelo, Amsterdam (missionair werk in de binnenstad), Zunderdorp en Heusden.

Mijn boeken *Dat koninkrijk van U. Hoe kan Jezus de Messias zijn?* (2006) en *Engel naast God* (2010) waren achteraf beschouwd voorstudies voor deze publicatie.

Belangrijkste leidraad in dit boek: de Bijbel is geen feitentabel, maar een liefdesappèl. Mijn sterkste *drive*: vast te houden aan de belijdenis dat Jezus God is, maar dan vanuit een bepaalde visie op de theologie van de evangelist Johannes.

Een (bewust beperkt) aantal noten dient ter verantwoording van de belangrijkste citaten.

Bij het schrijven heb ik niet alleen gedacht aan mijn eigen vragen, maar ook aan die van talloze jongeren die ik in mijn loopbaan heb leren kennen: jongeren uit kerkelijke kringen, van reformatorisch en evangelisch tot rooms-katholiek, én jongeren uit niet-kerkelijke kringen. Vaak bleken hun vraagtekens ook de mijne.

Een simpel boek is het niet geworden: het is geschreven voor lezers met een royale belangstelling voor theologie. In elk geval worden kritische kwesties, opborrelend na lezing van de Bijbel, niet met een vrome verfkwast vlotjes weggesausd. Iemand die het typoscript las, vond het 'een pittig boek'. Dat lijkt me een prima typering.

Met de verbindende verhaallijn wil ik niet verdoezelen dat het in feite gaat om exegetische en dogmatische knelpunten. Het romantische aspect is een poging te voorkomen dat een puur theologisch betoog zou verzanden in een woestijn van dorre theorie. Per slot van rekening gaat het hier wel om theologische beslissingen die wereldwijd geleid hebben tot kloven vol haat, oorlogen en terreur, tot op de dag van heden.

Theologisch gezien draait dit boek om de vraag of de klassieke leer van de Drie-eenheid (Vader, Zoon en heilige Geest) niet onnodig frustrerend is in het onderling gesprek van de drie grote monotheïstische godsdiensten: jodendom, christendom en islam. In een wereld vol religieus getint terrorisme is bezinning vanuit een theologische invalshoek geen overbodige luxe...

Lang voordat ik de knoop doorhakte het typoscript aan de uitgever te sturen, heb ik het voorgelegd aan goede bekenden die, op uiteenlopende gebieden, van wanten weten.

Ik bedank Gert en Annie van den Brink te Ermelo, dr. Gijsbert van den Brink te Woerden (hoogleraar theologie en wetenschap aan de Vrije Universiteit te Amsterdam), dr. Wim Dekker te Oosterwolde (theoloog, predikant), ds. Harry Harkema te Onstwedde, drs. Jan Koolstra te Amstelveen, dr. Michael Mulder te Ermelo (nieuwtestamenticus en directeur van het Centrum voor Israëlstudies), drs. Tjerk Nap (arts) en drs. Corry Nap-van Dalen (psychologe) te Amersfoort, en ook mijn broer Peter, die veel van vogels weet. Ik dank tevens mijn

dochter dr. Gerdien Bertram-Troost te Oegstgeest (universitair docent godsdienstpedagogiek Vrije Universiteit Amsterdam) voor haar opmerkingen, maar niet minder Jan-Floor, Ineke en Marjoke én onze schoonkinderen, die hun belangstelling toonden bij de voorbereiding van deze uitgave. Bovendien een bijzonder woord van dank aan mijn geduldige echtgenote Henke! In een later stadium hebben de heren Arjen van Trigt en Nico de Waal, uitgevers van Uitgeverij Boekencentrum, en Femke van Werkhoven zich over het typoscript gebogen. Ook hun adviezen heb ik zeer gewaardeerd. Voor alle hoog opgetrokken wenkbrauwen én enthousiaste aanmoedigen: bedankt.

De titel van dit boek is veelzeggend. De zoektocht naar God is niet een telkens doodlopende route door een duister doolhof, ook al lijkt dat soms zo te zijn. De zoektocht naar God lijkt veel meer op een labyrint, waarin men wel *lijkt* te verdwalen, maar waarin je in feite via tientallen omwegen geleid wordt naar een stralend middelpunt.

André F. Troost
www.andretroost.nl

GOD VAN ABRAM, ISAAK, JACOB

God van Abram, Isaak, Jacob,
zon, waarachtig, warm en puur,
bron van liefde, ja en amen,
God van vreugde, vrede, vuur!
Zou verstand ooit, vroeg of laat,
uw geheimenis doorgronden?
Toch weet ik dat U bestaat:
Heer, U hebt mijn hart gevonden.

God van Abram, Isaak, Jacob,
God van tasten in geloof,
God van vasten, wachten, waken,
God van arm en blind en doof,
God van tobbers, twijfelaars,
God van engelen én beesten:
helden, lafaards, bedelaars –
God, géén God? Wie zal het weten?

God van Abram, Isaak, Jacob,
God van Christus, onze Heer,
hoor, mijn hart en hoofd tezamen
brengen U de hoogste eer!
God, maar niet van wie geleerd
wijsheid zoekt bij filosofen –
God van wie hier knielen leert,
doe mij als een kind geloven.

tekst: André F. Troost

met dank aan Blaise Pascal

melodie: Psalm 25

1. De twijfel

Jezus is God.

Geen Jood die het gelooft. Geen moskee die het aanvaardt.

En de kerk? Zelfs veel christenen betwijfelen of Jezus wel God genoemd kan worden. Geen wonder...

Lieve Sanne, ik moet je schrijven, op de valreep van mijn verhuizing.

Het is zaterdag, de dag na Goede Vrijdag. Nog één nacht, dan klinkt de loftrumpet. Morgen zal het Pasen zijn. Deze zaterdag mag dan de Stille Zaterdag worden genoemd, ik moet de stilte van deze dag verbreken om uit te schreeuwen wat er rondspookt in mijn hoofd.

Eigenlijk was ik al langer van plan het een en ander op te schrijven over mijn meest recente belevenissen, hier in ons pittoreske duindorp. Ik aarzelde: ik was bang dat er van een keurig verslag weinig terecht zou komen. Eerlijk gezegd ben ik nog steeds bang dat mijn verhaal een doolhof wordt, een mengsel van hoogstpersoonlijke belevenissen enerzijds en theologische mijmeringen anderzijds. Nu ja, na mijn verhuizing zal ik mijn schrijfsels grondig herzien, anders kun jij er geen touw aan vastknopen.

Trouwens, ik besef heel goed: de kans dat mijn betoog je compleet boven de pet gaat, is niet afwezig. Sorry. Of heb je intussen zoveel bijgeleerd dat zelfs de lastigste kwesties je hersens niet meer laten kraken? Mocht je het hier en daar toch te ingewikkeld vinden, voer voor

theologen, pik er dan de smakelijke amandelspijs uit en laat de rest van het paasbrood gerust liggen voor de godgeleerde vogels.

Laat ik direct maar melden waar ik de laatste tijd het meest over loop te piekeren. Ik denk aan diverse theologische kwesties, maar nu vooral aan vragen over Jezus en de Drie-eenheid. Ik breek me daar al jaren het hoofd over, maar bij mijn aanstaande afscheid, morgen over een week, moet ik er eigenlijk toch wel iets over zeggen.

Waarom dat 'moet'? Dat zal ik je straks wel uit de doeken doen. Laat ik eerst maar verklappen dat ik zo langzamerhand heel goed begrijp waarom er zoveel verschillende meningen bestaan over de meest uiteenlopende geloofskwesties: zelfs in de Bijbel kom je diverse inzichten tegen. In elk geval verschillende accenten. Geen wonder dat theologen door de eeuwen heen gekissebist hebben over het gezag van de Bijbel, de Drie-eenheid, de Tweenaturenleer en ga zo nog maar een tijdje door. Nogal logisch dat wij kerkmensen eindeloos kunnen discussiëren over godsdienstige en kerkelijke vraagstukken: men heeft ons voorgehouden dat de Bijbel zo helder is als de dag, maar in werkelijkheid is dat helemaal niet zo.

Ik besef zo langzamerhand: wij zien hooguit *iets* van God, de glans van zijn Licht. Alleen al die lichtglans is zo adembenemend dat theologiseren bijna vloeken lijkt. Je zou het liefst helemaal willen opgaan in dat Licht, erin willen verzinken. Maar ik ontdekte: dat kan niet. Nu nog niet.

Ik weet niet of jij er nog enige notie van hebt, Sanne, maar ik ben hier in Duindal nu veertig jaar dominee. Reden voor een mooi afscheid, vol dankbare herinneringen. Toch ben ik er niet echt voor in de stemming.

Waarom niet? Ik zal je alles vertellen, zoals ik jou al die jaren alles heb verteld wat ik hier beleefde. Ik weet het: soms liet ik weken, maanden niets van me horen. Dan kreeg ik geen letter op papier. Soms omdat ik geen tijd had. Soms omdat ik geen zin had. Toch ging er geen kwartaal voorbij waarin ik jou niet iets schreef over wat me hoog zat, ook al kreeg ik in al die jaren nooit een letter van jou terug.

Nu ik toch niet kan slapen, krijg je een flink epistel van me. In elk geval vandaag. Misschien brengt het me wat ik nu nog niet heb: rust. Op reclameborden in het dorp lees ik tegenwoordig: Kom tot rust

aan de kust. Mooi, maar op dit moment is er van rust in mijn ziel weinig te bespeuren.

Laat ik van wal steken. En laat ik hopen dat ik al schrijvend de problemen niet groter maak dan ze zijn, zodat ik door het warrige helmgras van mijn gedachtespinsels de zee van Gods vrede helemaal niet meer zie.

Van mijn voornaamste probleem, Jezus en de Drie-eenheid, zul jij niet wakker liggen. Wakker liggen deed je toch al nooit, dus zul je hier al helemaal niet van schrikken. God: één en drie tegelijk. Het zal jou een zorg zijn. Intussen zit ik er maar mee: ik weet niet zo goed wat ik er in mijn afscheidspraak over moet zeggen. Ik kan natuurlijk de hele kwestie omzeilen door vooral allerlei aandoenlijke herinneringen op te halen en door uitgebreid te memoreren dat ik hier in Duindal zo'n heerlijke tijd heb gehad; ik kan dankbaar melden dat iedereen geweldig aardig voor me is geweest en ik kan die mooie regel van de dichter Willem de Mérode citeren die mij al wandelend rond Duindal vaak te binnen schoot:

Alles is hier zo teder en zo groot,
dat wij onszelf hier wagen te verliezen.

Maar dat zou alles bij elkaar meer nostalgie zijn dan verkondiging van het evangelie.

Het probleem is: ik zit behoorlijk omhoog met de bijbeltekst die ik gekozen heb voor mijn afscheidsdienst, morgen over een week, de zondag na Pasen. Dan is het bijna op de dag af veertig jaar geleden dat ik hier mijn intrede deed. Dat was ook op de zondag na Pasen. Toen heb ik gepreekt over de belijdenis van Tomas, die Jezus zag, een week na de verrijzenis. Je kent die belijdenis? Tomas zag Jezus en riep: 'Mijn Heer, mijn God!'¹

Ik geef toe, die tekst lag nogal voor de hand voor iemand die Max Thomassen heet... Maxim Kleopas Thomassen. Afgezien nog van mijn naam, heb ik altijd iets gehad met die Tomas uit de Bijbel: Tomas, de twijfelaar. En als je dan ook nog Kleopas heet, omdat je pal na Pasen bent geboren en je ouders het zo'n mooie gedachte vonden je te noemen naar een van die twee Emmaüsgangers... Die twee mannen wisten ook al niet wat ze van Jezus moesten denken. Wisten mijn ouders het wel?